

comenius contact

“Wij zijn allen burgers van één wereld”

Jaargang 9, no. 14, oktober 2004
Uitgave van de COMENIUS STICHTING
Postbus 5810, 1410 GA NAARDEN

De Comeniusdag 2004 Een leven lang inburgeren

Op 26 maart jl. werd in de Remonstrantse Kerk in Bussum de Comeniuslezing gehouden. Voor deze locatie werd gekozen, omdat de Grote Kerk in Naarden niet beschikbaar was. Achteraf bezien, was deze keuze de verkeerde. Het aantal bezoekers bedroeg slechts een derde van het aantal dat tijdens de vorige Comeniusdagen aanwezig was. Gelukkig is de Grote Kerk voor de bijeenkomst op 1 april 2005 weer beschikbaar. Wij hopen dan ook op een grote opkomst, als vanouds.

De Comeniuslezing 2004 werd gehouden door prof. dr. G. Manenschijn, emeritus hoogleraar ethiek en auteur van het boek *Levenslang mores leren. De uitdaging van de multiculturele samenleving.* (Ten Haave, Baarn, Kampen, 2003.)

De keuze voor het thema *inburgeren* werd ingegeven door het feit dat deze problematiek heden ten dage de gemoederen danig beheerst. Het thema had overigens ook al de belangstelling van Comenius. Hij bekommerde zich immers ook diepgaand over een grondige hervorming van het publieke domein.

Comenius' pleidooi werd ingegeven door de gevolgen die hij bespeurde van de godsdienst- en burgeroorlogen in zijn tijd. Hij was zelf hiervan een slachtoffer en als zodanig kan hij gelden als een asielzoeker avant la lettre. Zoals hij zelf opmerkte, “was zijn leven een voortdurende zwerftocht.” Comenius wist dus uit eigen ervaring wat het vreemdelingschap inhield. Hij heeft hierover in verschillende van zijn geschriften indringend geschreven.

Hoofdstuk IV van zijn levenswerk de *Catholica* gaat in feite over het inburgeren, hoewel Comenius zelf deze term niet gebruikte. In het betreffende hoofdstuk ontvouwt Comenius een pampaideia, een levensleer, een didactica vitae. Volgens hem leren we niet voor een diploma, maar voor het leven. De levenslessen die we ons in het gezin en op school eigen maken, behoeven een voortzetting in de praktijk van het leven. Hierbij zijn we beurtelings leraar en leerling. We leren dus niet alleen uit de boeken, maar ook en vooral in en door deelname aan allerlei sociaal-culturele activiteiten. Volgens Comenius is een leven lang leren een noodzaak geworden om te overleven in een wereld die voortdurend in verandering is door de opkomst van de boekdrukkunst, de scheepvaart, de wereldwijde handel en de wetenschap.

In zijn voordracht borduurde professor Manenschijn voort op deze stelling van Comenius en wel

aan de hand van de drieslag: leerling-gezellemeester. Voorop in zijn lezing stond de vraag: aan welke voorwaarden moeten onze instituties voldoen, opdat alle burgers, de aankomende, de nieuwe en de oude volwaardig kunnen deelnemen aan alle facetten van het samenleving? Hoe brengen we een rechtvaardige en fatsoenlijke samenleving tot stand?

volgende

Comeniusdag:

**Grote Kerk
Naarden**

**vrijdag 1 april 2005
14.00 uur**

De hoofdstelling van Manenschijn luidt, dat een leven lang inburgeren een veel groter probleem is voor volwassenen dan voor kinderen. Inburgeren betekent volgens hem dat burgers zich thuis voelen in een samenleving die voortdurend verandert. Onze samenleving is niet meer de christelijk-humanistische samenleving uit de tijd van Comenius en ook niet meer de keurig geordende, verzuiilde samenleving uit de vorige eeuw. We leven nu in een multiculturele, pluriforme samenleving. Hierin worden we uitgedaagd door een veelheid van subculturen. Deze hebben hun oorsprong hetzij in de leefwereld van de jongeren, hetzij in die van de volwassenen van allerlei pluimage. Deze omslag van liberalisme naar pluralisme is nieuw. Het gaat bijgevolg niet langer om een academische, maar integendeel om een brede maatschappelijke discussie. Volgens Manenschijn is het maatschappelijk inburgeren slechts het halve verhaal. Het gaat vooral om de vraag hoe te bewerkstelligen dat alle burgers zich de normen en waarden eigen maken die in het brede begrip burgerschap zijn vervat. Hier komt de ethiek op de proppen. Alleen zij kan de economie in goede banen leiden. Het adagium van

Comenius “wij zijn alle burgers van één wereld” moet daarom opnieuw doordacht worden, want alles is koopwaar geworden. Wie in onze tijd op de toekomst voorbereid wil zijn moet een leven lang inburgeren.

[De tekst van Manenschijns lezing is per post of per e-mail te bestellen bij het secretariaat van de Comenius Stichting.]

Erasmus en Comenius

Dit najaar organiseert de KRO in samenwerking met De Telegraaf de Grootste Nederlander aller tijden verkiezing. Iedere Nederlander mocht via het Internet stemmen. De einduitslag wordt op 15 november bekend gemaakt. Hierop vooruitlopend organiseerde Het Historisch Nieuwsblad onlangs een verkiezing onder een vijftigtal historici. De top-5 is als volgt: Erasmus is nummer 1, gevolgd door resp. Willem van Oranje, Rembrandt, Torbecke en Spinoza.

Gesteld dat deze verkiezing in Tsjechië gehouden zou worden, dan zou Comenius ongetwijfeld hoog scoren. De redenen hiervoor komen in het volgende artikel aan de orde. Hier merken we slechts op, dat er tussen Erasmus en Comenius enkele opvallende parallellen bestaan.

Beiden propageren een opvatting van het christendom waarin weinig waarde wordt gehecht aan dogmatische leerstukken. Voor Erasmus en Comenius telt niet de leer maar het leven.

Voorts schreven beiden enkele literaire werken waarin op een indringende wijze allerlei toenmalige maatschappelijke misstanden aan de kaak worden gesteld. Sommige ervan zijn in het Nederlands, resp. in het Tsjechisch vertaald. In 1672 verscheen in Rotterdam een bundel met een Nederlandse vertaling van Erasmus' *Lof der Zotheid* en van Comenius' satirische toneelstuk *Verrezen hondschen Diogenes of Beknopte verhandeling van wijsheid*.

De derde parallel betreft het feit dat beide denkers gedurende een groot deel van hun leven in het buitenland gewoond en gewerkt hebben. Erasmus stierf in Basel en werd aldaar begraven. Comenius overleed in Amsterdam. Zijn graf bevindt zich in Naarden.

Hus, Comenius en Masaryk

Wie het Nationaal Museum in Praag binnengaat, wordt onmiddellijk geconfronteerd met een eregalerij van een veertigtal standbeelden en borstbeelden van belangrijke figuren uit de Tsjechische

geschiedenis. Velen van hen zijn ook in ons land bekend, bijv. Dvořak en Smetana. Dit geldt eveneens voor Hus (1370-1415) en Komensky (1592-1670), maar het gestelde geldt bepaald niet voor Thomas Masaryk (1850-1937). Vermoedelijk weten de meeste Nederlanders namelijk niet dat hij de eerste president was van de Tsjechische republiek die in 1918 werd gesticht. Waarschijnlijk weten nog minder landgenoten dat Masaryk een vurig pleitbezorger van Comenius' gedachtegoed was.

Hus, Comenius en Masaryk zijn voor de Tsjechen iconen die hun nationale erfgoed representeren. De nagedachtenis van dit drietal wordt in ere gehouden door talloze straatnaamborden en standbeelden in steden en dorpen. De sterfdag van Jan Hus op 6 juli is een nationale feestdag. Aan Comenius' gedachtegoed zijn drie musea gewijd. Masaryk wordt sinds enkele jaren op de Praagse Burcht geëerd. De reden dat Masaryk pas recentelijk een standbeeld heeft, is overigens dat hij na de machts-overname door de communisten in 1948 tot persona non grata verklaard was. Pas na de 'fluwelen revolutie' van 1989 is hij weer volledig in ere hersteld.

Hus, Comenius en Masaryk vormen in het Tsjechische nationale bewustzijn een drie-eenheid. Hun namen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden vanwege hun diep doorleefde streven om een rechtvaardige en fatsoenlijke samenleving voor alle burgers tot stand te brengen. Jan Hus wilde vooral de toenmalige kerk hervormen. Comenius ging in zijn voetspoor verder. Hij streefde naar een hervorming van alle bestaande instituties, zowel in de private als in de publieke sfeer. Vanuit het opkomende patriottisme in het laatste kwart van de 19e eeuw probeerde Masaryk de draad weer op te pakken die Hus en Comenius opgespannen hadden. Hij borduurde dus voort op hun stramien. In 1918 gaf hij aan het gedachtegoed van Hus en Comenius figuur en gezicht. In 1938 werd zijn nieuwe Tsjechische republiek, waarin Tsjechen, Slowaken en (Sudeten-)Duitsers geacht werden in harmonie samen te leven, door Hitler overvallen. In 1948 koos de bevolking een communistische regering. Pas in 1989 trad er onder leiding van de protestant Vaclav Havel weer een regering aan die de taal van Hus en Comenius vertolkte.

Masaryk en Havel worden in sommige vertogen opgevoerd als Tsjechische protestanten. Op zich is dit juist, mits men hun gezindheid niet opvat in de geest van Luther of Calvijn, maar in die van Hus en Comenius. Het gaat beiden namelijk primair om de ethische grondslag van het doordeweekse doen en laten in het publieke domein. Eenheid in verscheidenheid is hun beider devies. Bovendien beklemtonen beiden dat vrijheid ook verantwoordelijkheid inhoudt. Het gaat om vrijheid, gelijkheid én broeder-

schap. Deze trias staat ook bij Hus en Comenius voorop. Samenleven doe je immers niet alleen. Samenleven moet geleerd worden, maar ook en vooral metterdaad gepraktiseerd worden en wel een leven lang en in een 'bezielend verband' zoals de dichter Marsman het ooit omschreef. Tot zover en zeer in het kort over het trio Hus, Comenius en Masaryk, gezien door een Tsjechische bril.

Tsjechië kent drie Comeniusmusea. Het oudste bevindt zich in Prerov (1888). Eveneens uit het einde van de 19e eeuw stammen de Comeniusmusea in Uhersky Brod en in Praag.

Over het Comeniusmuseum in Praag kort het volgende. Het wordt in de meeste reisgidsen niet genoemd. Het bevindt zich in de Waldsteinstraat (Valdstejnska) op nummer 20. Dit is vlakbij het bekende Waldsteinpaleis. Het museum is gevestigd in een oud pand dat onlangs fraai is gerenoveerd. In enkele zalen is een presentatie aanwezig met de belangrijkste werken van Comenius. Deze zijn geordend in de volgorde van de plaatsen waar Comenius achtereenvolgens heeft gewoond en gewerkt. De toelichtingen zijn alle in Tsjechisch. Een Engels-talige rondleiding is mogelijk. Het museum heeft ook een bibliotheek die op aanvraag te raadplegen is.

Tot slot zij hier nog vermeld, dat Comenius behalve in de drie genoemde musea ook nog herdacht wordt in Fulnek en Tabor. In Fulnek is in de oude pastorie waar Comenius woonde een toonkamer te zijner nagedachtenis ingericht. Comenius was in Fulnek pastor en rector van de Latijnse school.

In het Hussietenmuseum in Tabor is ook een kleine afdeling met Comeniana aan te treffen. Deze expositie is vooral interessant voor degenen die geïnteresseerd zijn in het culturele erfgoed waarop Comenius zich ten behoeve van zijn sociale filosofie beroept. Behalve het Hussietenmuseum heeft het stadje Tabor overigens nog meer bezienswaardigheden te bieden. Il vaut le détour, zou de Michelin-gids opmerken.

The Hussites, the Brethren, and the Evangelical Czechs kept up lively intercourse with the Germans, who received them well, and also with the Dutch, the Swiss, the English, and the Swedes; yet in all lands they worked for the liberation of their Fatherland. In defence of this people, Comenius carried on a true world policy of education.

Masaryk, T.G., *The making of a State. London, p.432*

COMENIUS STICHTING

De Comenius Stichting heeft als doel het verbreiden van de kennis over de persoon en het gedachtegoed van de Tsjechische wijsgeer, pedagoog en theoloog Jan Amos Comenius (1592-1670) wiens denkbeelden nog steeds een grote actualiteit bezitten.

COMENIUS CONTACT

Comenius Contact beoogt een platform te zijn voor allen die een bijdrage willen leveren aan de verspreiding en verdieping van Comenius' gedachtegoed. De gepubliceerde teksten zijn voor de verantwoordelijkheid van de schrijvers en vallen buiten de competentie van de Comenius Stichting. De redactie houdt zich overigens het recht voor om teksten desgewenst in te korten.

Comenius Contact verschijnt in principe twee maal per jaar. Gelet op de doelstelling van de Comenius Stichting, om het gedachtegoed van Comenius aan een zo breed mogelijk publiek bekend te maken, wordt Comenius Contact gratis verspreid.

BESTUUR COMENIUS STICHTING

Voorzitter: dr. J.A.M. Carpay

Vice-voorzitter: J.J. Meijer

Secretaris: M.J.H. van den Maagdenberg-Demaret

Penningmeester: H.J. Lanting

Lid: M.P.D.B^{esse} van Sytzama-van der Borch tot Verwolde

Lid: A.T. Moussault

Lid: M. Schröder

COMITÉ VAN AANBEVELING

Dr. J..P. Rehwinkel, burgemeester van Naarden, voorzitter

Leden:

Jhr. mr. D.J. de Geer, rechter te Zutphen

Z.E. Petr. Kubcmát, ambassadeur van de Tsjechische Republiek

Z.E. J. Kuderdavy, ambassadeur van de Slowaakse Republiek

Mr. B.J. Asscher, oud-president Rechtbank te Amsterdam

Dr. B. Knapen, lid Raad van Bestuur PCM

Mevr. dr. Rita Kohnstamm, psycholoog en publiciste

De heer Thijs van Leer, musicus en componist

Mevr. dr. B.E. van Vucht-Tijssen, voorz. Nat. UNESCO cie.

Prof. dr. H.W. von der Dunk, em. hoogleraar RU Utrecht

Prof. dr. L. Leertouwer, em. hoogleraar RU Leiden

RAAD VAN ADVIES

Mevr. drs. L. de Court Onderwater-Twijnstra Ph D, psycholoog

Dr. mr. G.J. Leibbrandt, vm. voorzitter Nat. Unesco Commissie

Mevr. prof. dr. D.W.J.M. Pessers, rechtssocioloog en publiciste

Dr. F.H.J.M. Suasso de Lima de Prado, slavist en publicist

SECRETARIAAT COMENIUS STICHTING

Postbus 5810, 1410 GA Naarden

Telefoon: 035-694 0526

Postgiro: 2326180

Bankrek.: ABN AMRO: 554085216 t.n.v. Comenius Stichting te Naarden

e-mail: info@comenius-naarden.nl

website : <http://www.comenius-naarden.nl>

ISSN: 1568-9565

Druk: Drukkerij Walden, Bussum

Donateur worden?

Iedereen die belangstelling heeft voor de activiteiten van de Comenius Stichting kan dit kenbaar maken door zich op te geven als DONATEUR.

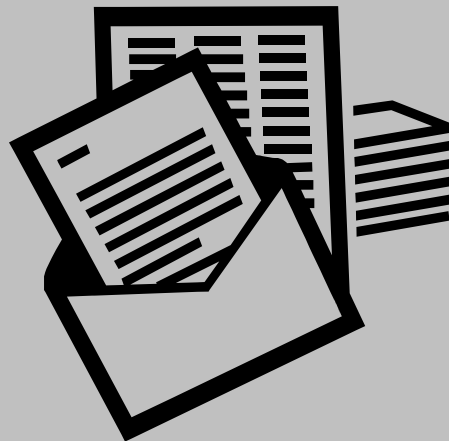
De Stichting verkrijgt haar gelden uit bijdragen van fondsen, bedrijven, stichtingen en donaties van particulieren. Alleen met de entreegelden kan het bestuur geen 'kwaliteitsprogramma' garanderen.

Indien u de Stichting een warm hart toedraagt en geïnteresseerd bent in haar activiteiten, dan kunt u ons financieel steunen door u op te geven als donateur van de Comenius Stichting.

Zowel particulieren als fondsen en bedrijven kunnen zich aanmelden als donateur door middel van het storten van minimaal € 16,50 per jaar. U bent dan verzekerd van tenminste twee plaatsen in de Grote Kerk in Naarden en van een waardevolle en boeiende Comeniusdag.

U kunt zich ook elektronisch aanmelden: info@comenius-naarden.nl. Geef uw naam, adres, telefoonnummer en het te besteden jaarlijkse bedrag aan. U ontvangt dan zo spoedig mogelijk een acceptgirokaart. Daarnaast wordt u regelmatig op de hoogte gehouden door middel van het Comenius Contact.

De Comenius Stichting is vrijgesteld van schenkings- en successierechten in de zin van artikel 32 ten eerste en artikel 33 ten eerste van de successiewet 1956.

ACCEPTGIRO

Bent u nog geen donateur dan kunt u gebruik maken van onderstaande bon. Na ontvangst zullen wij u zo spoedig mogelijk een acceptgiro sturen. Aangezien het bestuur niet over een 'spaarpot' beschikt, hopen wij dat door uw gulle en tijdige bijdrage de voorbereidingen voor de organisatie van de volgende Comeniusdag met voldoende financiële middelen doorgang kan vinden.

Naam en
Voorn.:

Adres:

Postcode:

Woonplaats:

Geeft zich hierbij op als donateur voor de Comenius Stichting en zal jaarlijks tot wederopzegging :

€.....(min.€ 16,50-) geven aan de Stichting.

Datum.....

Handtekening.....

Deze bon opsturen in een ongefrankeerde enveloppe naar Comenius Stichting,
Antwoordnummer 484,1400 WC NAARDEN